

Martina Čapelnik | OŠ Koroški jeklarji, Ravne na Koroškem

Nadarjeni učenci in inovativni pristopi pri obravnavi konstruktivizma

Gifted Pupils and Innovative Approaches to Discussing Constructivism

Izvleček

Na OŠ Koroški jeklarji nadarjenim učencem že vrsto let nudimo šolsko okolje, kjer lahko svoja znanja in sposobnosti kakovostno razvijajo. Za tovrstne učence smo oblikovali tim za nadarjene, v okviru katerega poskušam skrbeti, da nadarjeni učenci pri pouku slovenščine kar v najvišji meri izkoristijo svoje potenciale. Književna vzgoja je pomemben del pouka slovenskega jezika, saj učenci spoznavajo najrazličnejša literarna besedila. Ob umetnostnih besedilih spoznavajo še ustvarjalce, obdobja, v katerih so živeli in ustvarjali, in njihova dela. Po učnem načrtu v devetem razredu obravnavamo tudi Srečka Kosovela in konstruktivizem. V okviru projekta SKUM sem v šolskem letu 2018/2019 imela priložnost, da omenjeno učno snov podam na drugačen, inovativen način. Pri urah književnosti so devetošolci ustvarjali skupaj z umetnikom Cirilom Horjakom, skupaj z ustvarjalcem sva konstruktivizem prenesla v novo situacijo oz. sva uporabila posebno metodo dela, tj. strip, konstruktivizem so učenci spoznavali tudi na podlagi lastnega okolja (povezava s formami vivami). Tovrsten pouk se je v primerjavi s klasičnim poukom za vse deležnike izkazal kot bolj zanimiv in kakovosten, obogatil je vzgojno-izobraževalno delo, ponuja pa številne izzive za poučevanje književnosti v prihodnosti.

Abstract

For many years now, the Koroški jeklarji Elementary School has been providing gifted pupils with a school setting in which they can develop quality knowledge and skills. We have created a gifted education team for such pupils, which makes sure that gifted pupils make the most of their potential during Slovenian Language lessons. Literary education is an important part of Slovenian Language lessons, as it introduces pupils to different types of literary texts. Besides works of fiction, they also learn about the authors, the historical periods in which they lived and created, and their other works. In line with the curriculum for the 9th grade, we also discuss Srečko Kosovel and constructivism. Under the SKUM project in the 2018/2019 school year, I was given the chance to present this learning content in a different, innovative way. During literature lessons, ninth graders were being creative together with artist Ciril Horjak; he and I transposed constructivism into a new situation, or used a special teaching method, i.e. a comic book. The pupils learned about constructivism also through their own environment (association with open-air sculpture parks). Such lessons, compared to conventional instruction, have turned out to be more interesting and higher-quality for all those involved; they have enriched educational work and pose many challenges for the teaching of literature in the future.

Ključne besede:

tim za nadarjene, nadarjeni učenci in pouk slovenščine, konstruktivizem, projekt SKUM, inovativno poučevanje

Keywords:

gifted education team, gifted pupils and Slovenian Language lessons, constructivism, SKUM project, innovative teaching

Uvod

V prispevku so predstavljeni inovativni pristopi ob obravnavi Srečka Kosovela in konstruktivizma, ki sem jih izvajala v devetem razredu OŠ v projektu SKUM (Razvijanje spora-zumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo). O tandemskem pouku učitelj-umetnik so pozitivno mnenje izrazili zlasti nadarjeni učenci.

1 Delo z nadarjenimi na OŠ Koroški jeklarji

Primarna naloga šole pri delu z nadarjenimi učenci je zagotavljanje kakovostnega pouka, pri katerem učenci preživijo največ časa. Ker smo želeli delo s tovrstnimi učenci na OŠ Koroški jeklarji nadgraditi, smo poleg fleksibilne, notranje in zunanje diferenciacije pouka začeli na šoli izvajati najrazličnejše dejavnosti: delavnice za nadarjene učence druge in tretje triade, raziskovalno-ustvarjalne tabore, ekskurzije; obogatili smo pouk izbirnih predmetov in projektov itd. Z leti se je nabor le-teh širil in poglobljajal, hkrati pa se je izkazalo, da je za učinkovito delo z nadarjenimi potreben timski pristop, zato smo na šoli v šolskem letu 2015/2016 ustanovili tim za nadarjene, ki skrbi za boljši pretok informacij v zvezi z delom z nadarjenimi znotraj kolektiva. Člani tima so zadolženi za obveščanje strokovnih aktivov, pospeševanje izmenjave dobre prakse in načrtovanje na področju dela z nadarjenimi. Tim pokriva vsa predmetna področja, vodi ga koordinator, člani se sestajamo večkrat letno in sproti evalviramo naše delo. Osnovni namen timskega pristopa je dvig kakovosti dela z nadarjenimi učenci. Dejavnosti, ki jih v timu načrtujemo, potekajo večinoma v popoldanskem času, med vikendi in počitnicami. Delo z nadarjenimi učenci od pedagoškega kadra zahteva veliko mero dodatnega znanja, zato se redno udeležujemo posvetov in mednarodnih konferenc na obravnavano tematiko, zlasti tistih, ki jih organizira Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenosti na Pedagoški fakulteti v Ljubljani.

V timu za nadarjene skrbim za področje slovenščine oz. literarno-dramsko področje. Nadarjene učence pri slovenščini pripravljam na tekmovanje iz znanja, t. i. tekmovanje za Cankarjevo priznanje. Priprave na tekmovanje potekajo v obliki dodatnega pouka, učence spodbujam k samostojnemu in poglobljenemu branju leposlovja; na ta način učenci širijo svoje znanje slovenščine, kar vodi k popularizaciji našega maternega jezika. Nadarjene učence 7., 8. in 9. razreda, ki želijo z raziskovalnimi nalogami in inovativnimi projekti poglobljati svoje znanje, razvijati

ustvarjalnost in krepiti vedoželjnost, vsako leto povabim, da se udeležijo gibanja Mladi raziskovalci Koroške (MRK). Nadarjeni učenci se lahko vključujejo v kulturno-umetniške delavnice. Nudimo jim širok nabor najrazličnejših dejavnosti: literarne delavnice, kjer izdajamo šolski časopis Jekleničke, ustvarjamo jubilejna glasila, pripravljamo šolske radijske oddaje, s katerimi obeležujemo pomembne državne praznike in se spominjamo pomembnih umetnikov, tako na lokalni kot državni ravni sodelujemo na literarnih in stripovskih natečajih. Organiziramo fotografske urice, ki jih izvajajo zunanji mentorji – priznani fotografi, ki mladim fotografskim nadobudnežem pomagajo do dobrih fotografij, le-te ob koncu delavnic razstavimo v avli šole. Učencem, ki se navdušujejo za fotografijo, omogočamo sodelovanje na številnih fotografskih natečajih. V zadnjem času med nadarjenimi učenci prevladuje veliko zanimanje za filmsko dejavnost, ki jo izvajamo pri izbirnem predmetu Filmska vzgoja. Na šoli vodim tudi gledališko dejavnost. Kot cilj si vsako leto zastavimo izvedbo vsaj ene gledališke predstave, s katero se predstavimo bližnjim šolam in vrtcem. Vrsto let smo se udeleževali srečanj koroških osnovnošolskih gledaliških skupin pod okriljem Koroškega deželnege teatra in ljubljanskega Otroškega festivala gledaliških sanj. S svojimi nastopi smo obogatili pravljíčne urice v Koroški osrednji knjižnici, festival Pravljična vas na Lešah, predstavili smo se starejšim občanom v Koroškem medgeneracijskem centru Ravne, z nadarjenimi gledališćniki smo prestopili tudi meje naše države in gostovali na Ljudski šoli v Železni Kapli in na šoli v Šmihelu v Avstriji. Pogosto naše gledališko delo dopolnimo s pomočjo gledališća DELA z delavnicami senčnega gledališća. Učenci, ki kažejo nadarjenost za javno nastopanje, soustvarjajo najrazličnejše kulturne prireditve, tako na šoli kot v kraju. Kot voditelji se lahko izkažejo na prireditvah ob dnevu reformacije, kulturnem prazniku, dnevu samostojnosti in enotnosti, dnevu državnosti itd. Povezujemo se s kulturnimi društvi v kraju in sooblikujemo prireditve ob materinskem dnevu, ob Kuharjevih dnevih itd. Nadarjeni učenci svojo bralno pismenost dvigujejo z bralno značko in udeležbo pri projektu branja za mlade z naslovom Bodi kul, beri ful, ki poteka v sodelovanju z Osrednjo koroško knjižnico dr. Franca Sušnika, nadarjeni so lahko sodelovali še v nacionalnem UNESCO projektu Branje – moje sanje. Učence, ki so identificirani kot nadarjeni, spodbujam k sodelovanju v številnih projektih, katerih vodja sem bila oz. sem: mednarodni projekt EUfutuR, meddržavni projekt, ki smo ga poimenovali Šolsko partnerstvo med OŠ Koroški jeklarji in Gimnazijo Alpe-Adria iz Velikovca, projekt SKUM ... Leta 2017 smo se odzvali vabilu za sodelovanje

pri mednarodnem projektu Festival solzic in soustvarili televizijsko oddajo Na lepše. V skrbi za naš planet smo se priključili projektu POGUM in pripravili kulturno prireditev z naslovom Prislunhimo Zemlji, z njo smo opozorili na probleme onesnaževanja s plastiko. Z nadarjenimi se ukvarjam tudi v času ur slovenščine, pri katerih učni načrt sicer učitelju ne dopušča veliko manevrskega prostora. Delo z nadarjenimi poteka s pomočjo diferenciacije: pri jezikovnem delu z dodatnimi, zahtevnejšimi nalogami, ki so lahko tudi individualno zasnovane, pri književnem pouku pa z nalogami, ki so na višjih taksonomskih stopnjah. Uporabljam tudi metodo diferenciranih domačih nalog. Nadarjenim učencem ponudimo priložnost pri rednem pouku, da ob mentorjevi pomoči za mlajše učence izvedejo učno uro ali del le-te. Nadarjeni učenci pri učenju pogosto nudijo pomoč sovrstnikom.

2 Pedagoške inovacije ob obravnavi Srečka Kosovela in konstruktivizma

Cilji pouka slovenščine se uresničujejo z jezikovnim in s književnim poukom v okviru različnih sporazumevalnih dejavnosti: pogovarjanja, dopisovanja, poslušanja, branja, govorjenja in pisanja. Pri književnem pouku se učenci srečujejo z najrazličnejšimi umetnostnimi besedili, ob katerih ne spoznajo zgolj književnega dela, ampak tudi avtorja, obdobje, v katerem je ustvarjal itd. Zelo pomemben vidik pri obravnavi umetnostnih besedil je način spoznavanja samega besedila. Cilji obravnave umetnostnih besedil so razvijanje sporazumevalne, doživljajske, domišljajske, ustvarjalne, vrednotenjske in intelektualne zmožnosti, medbesedilno primerjanje, spoznavanje prvin umetnostnih besedil itd.

Po učnem načrtu morajo učenci v devetem razredu spoznati Srečka Kosovela in literarnozgodovinsko obdobje, v katerem je živel in ustvarjal, torej konstruktivizem. »Izraz konstruktivizem si je Kosovel sposodil iz takratne moderne likovne umetnosti. V tej je pomenil okoli leta 1920 posebno stilno smer modernistične umetnosti, ki je ustvarjala podobe na podlagi geometrijskih, tehničnih in stvarnih likov« (Kos 1991: 367). Konstruktivistična pesem je zgrajena iz posameznih verzov, ki so samostojni deli. Sporočilo teh pesmi lahko razumemo šele, ko dele združimo v celoto. Pri osvajanju ciljev in standardov znanja ob obravnavi Kosovela in konstruktivizma so devetošolci v prejšnjih letih imeli številne težave, saj so omenjene pesmi vsebinsko zelo zahtevne, vsebina pa dopolnjuje obliko pesmi. V šolskem letu 2018/2019 sem v projektu SKUM, katerega članica sem od leta 2017, omenjeno tematiko lahko podala na drug, inova-

tiven način – z izmenjalno obliko pouka umetnika in učitelja ter s tesno povezavo s kulturnimi ustanovami. Tovrsten pristop je učencem olajšal razumevanje konstruktivizma, učenci so v svojih refleksijah izrazili pozitivne odzive.

V številnih študijah in priročnikih (mdr. v Vodiču za nadarjene) lahko preberemo, da »kulturni dogodki koristijo vsem, zlasti pa nadarjenim otrokom« (Galbraith 1992: 115), ker jim to omogoča globlje zaznavanje stvari. »Takrat so bolj vedoželjni – zastavijo več vprašanj« (prav tam). Tudi Ivan Ferber je že leta 1992 opozarjal, da bo potrebno »nadarjenost preučevati in organizacijsko omogočati znotraj konkretnega kulturnega okolja« (prav tam: 200). David George v delu Nadarjeni otrok kot izziv prav tako opozarja na zapostavljenost vizualnih in odrskih umetnosti, čeprav po njegovem »veljajo ta estetska področja za nesporno pomembna in vsak kurikulum, ki je usmerjen v razvijanje otroka kot celote, jih mora vsebovati« (George 1997: 64). Ker sem želela delo z nadarjenimi pri urah slovenščine nadgraditi, sem se odločila za sodelovanje v projektu SKUM (Razvoj sporazumevalnih zmožnosti preko kulturno umetnostne vzgoje). Projekt SKUM je petletni projekt, oprt na idejah, ki ju je zasnoval prof. dr. Robi Kroflič. Prva ideja je, da ima umetniška izkušnja velik pedagoški potencial. Raziskave o pomenu umetnosti za otrokov razvoj, ki so bile opravljene v zadnjem času, pedagoškemu delu z umetniško izkušnjo pripisujejo številne pozitivne plati. Druga ideja pa je, da so za razvoj kulture subjektivizacija, fikcijskost in mnogopomenskost izkušnje, ki jih dosežemo z umetniškimi jeziki, enako pomembne kot znanstveni diskurzi. Temeljni cilji, ki jih želimo s projektom doseči, so: ugotoviti, na kakšen način šole omogočajo otrokom stik s kakovostnimi umetniškimi izkušnjami; razvijati didaktične pristope in nove oblike povezovanja vzgojno-izobraževalnega dela z umetniškimi dejavnostmi in razvijati otrokove sporazumevalne zmožnosti (<https://www.skum.si/o-projektu/namen-in-cilji-projekta/>). Vseslovenski projekt, v katerega je vključenih sedem slovenskih vrtcev, dvanajst osnovnih in sedem srednjih šol, bo potekal do leta 2022 in je financiran s strani Ministrstva za izobraževanje, šolstvo in šport in Evropske unije oz. Evropskega socialnega sklada, partnerice projekta so še Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani in Filozofska fakulteta v Ljubljani. SKUM je razvojni projekt, kar pomeni, da se bodo nove prakse in pristopi snovali in razvijali neposredno v razvojnih šolah in v za umetnost avtentičnih učnih okoljih, preizkušali pa v implementacijskih šolah. OŠ Koroški jeklarji v projektu sodeluje od leta 2017 kot implementacijska šola. V projekt so vključeni učenci prve, druge in tretje triade, osredotočamo

se na štiri področja: likovno, filmsko, glasbeno in književno. Vse dejavnosti so za sodelujoče učence brezplačne. Projekt prikazuje sodelovalni model, saj povezuje šolo, umetnike in kulturno ustanovo. Kulturno žarišče projekta je šola.

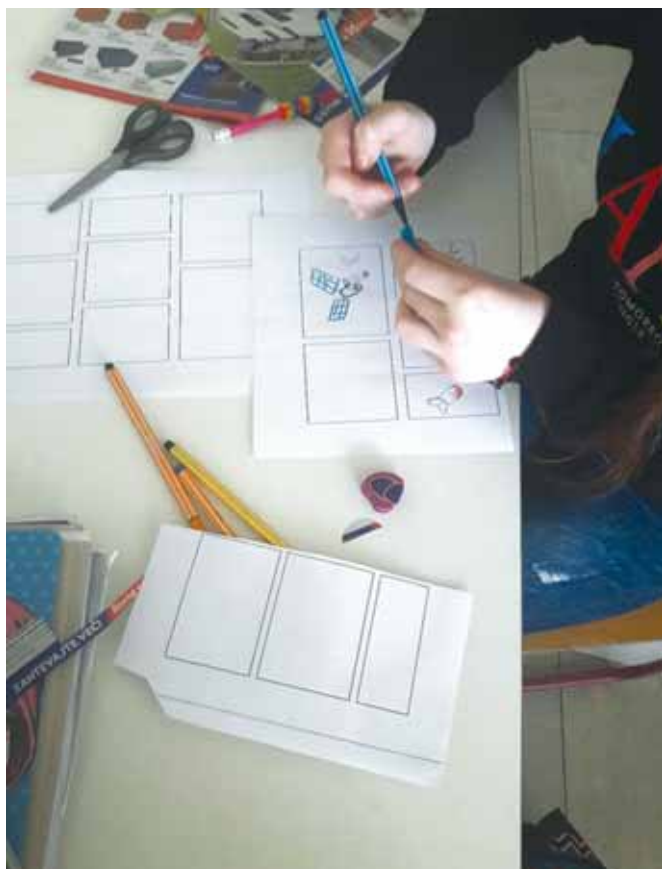
V šolskem letu 2019/2020 sem skupaj z umetnikom v projektu SKUM devetošolcem učno snov Srečko Kosovel in konstruktivizem podala na drugačen način – z inovativnimi metodami. Najprej smo izvedli dan dejavnosti – obiskali smo Moderno galerijo v Ljubljani. S pomočjo kustosinje smo si ogledali stalne zbirke in razstave v galeriji, pri čemer je bilo največ časa namenjenega razlagi avantgardnih smeri v slovenski umetnosti, saj je v njih deloval Srečko Kosovel. Učenci so poslušali razlago kustosinje in odgovarjali na zastavljena vprašanja. Nadarjeni so pokazali veliko mero zanimanja, angažiranosti in sodelovanja. Ker je ogled potekal izven šole, je bilo vzdušje pri učencih bolj sproščeno kot pri klasičnem pouku.

Sledil je obisk umetnika – znanega slovenskega striparja, Cirila Horjaka – ki je v predavanju predstavil izjemnost in veličino pesnika Krasa, tj. Srečka Kosovela. Skozi različne

zgodbe je učence seznanil z njegovim življenjem in literarnim ustvarjanjem. Učencem je orisal, kaj se je v času, ko je Kosovel živel in ustvarjal, dogajalo v Sloveniji in bližnji okolici. Srečka Kosovela je z zanimivo razlago učencem zelo približal in ga dobro umestil v prostor. Svoje predavanje je obogatil tako, da je ves čas risal na tablo, kar je učence še dodatno motiviralo za delo. Zastavil jim je problemsko nalogo, ki so jo najprej rešili nadarjeni učenci. Kosovela so sodelujoči dojeli kot mladega človeka, ki je zaznal probleme v svetu, in so se nanj odzvali s precejšnjo mero razumevanja. Izjave nadarjenih učencev dokazujejo, da so bili sproščeni in da so se v skupini dobro počutili, da so mnenja lažje izražali, da jih je predavateljev način presenetil in pritegnil. Učenci so bili nad striparjem navdušeni, predvsem nadarjeni učenci so v ustvarjalcu našli veliko motivacijo za ustvarjalno učenje in za odkrivanje novega, med ustvarjalcem in učenci pa se je začelo graditi medsebojno zaupanje. V drugem koraku, koraku osmislitve, sem učno uro izpeljala sama, brez umetnika. Učence sem podrobno seznanila s Kosovelom. Najprej sem navedla nekaj Kosovelovih pesmi, ki jih je pisal za otroke. Sledila je razlaga

Slika 1: Obiskal nas je stripar Ciril Horjak

Slika 2: Izdelava stripa s pomočjo predloge

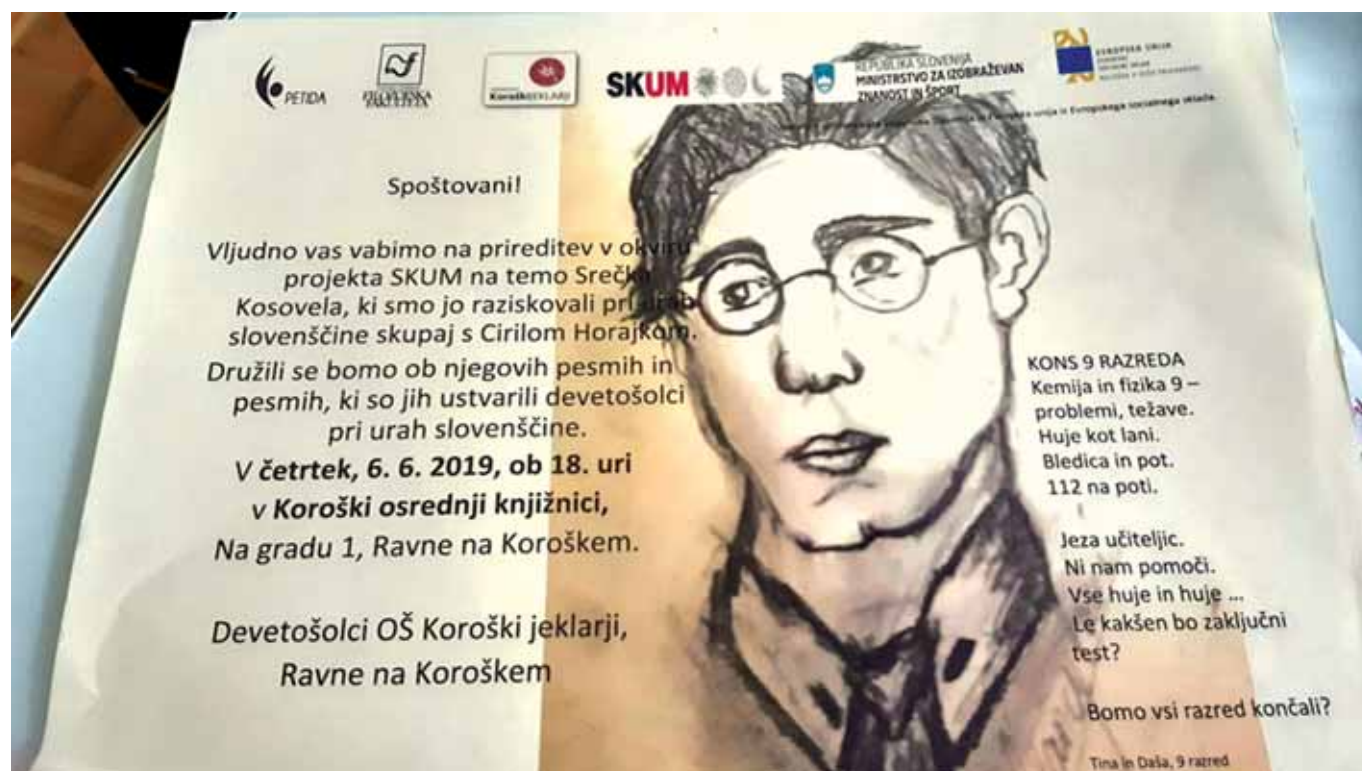
literarnoteoretične definicije simbola in razprava o najpogostejših simbolih v poeziji. Učenci so s pomočjo učnega lista in Paukove strategije učenja izluščili najpomembnejše podatke o pesniku in jih v obliki miselnega vzorca zapisali v zvezek. Za domačo nalogo so morali poiskati zanimivosti iz življenja Srečka Kosovega. Opozorila sem jih, da podatki ne smejo biti pridobljeni s spleta, ker medmrežje ni verodostojen vir, zato sem jih napotila v knjižnico. Vsi učenci so vestno opravili domačo nalogo in poiskali številna zanimiva dejstva iz življenja Srečka Kosovega. V koraku dialogičnost so učenci sodelovali v razpravi o simbolih in formah vivah. Odpeljala sem jih na sprehod po naselju Javornik, ki je znano po teh skulpturah. Ob vsaki formi vivi so morali naštetih pet simbolov, ki se po njihovem mnenju povezujejo z določeno skulpturo. Učenci so ob tem aktivno sodelovali. V razredu so nato predstavili zapise ob formah vivah. Sledil je obisk Koroške osrednje knjižnice Ravne, kjer smo prisluhnili razlagi knjižničark o tem, kako sta ustvarjali konstruktivistične pesmi oz. inventurno poezijo. V razlagi sta povedali, da sta ob zadnji inventuri knjižničnega gradiva oddelka za odrasle prišli na zanimivo idejo. Proces pregleda in registriranja črtnih kod na signaturnih etiketah knjig

ju je privedel do zaporednega branja prvih besed naslovov, ki so del postavitvene signature, in tako je nastala inventurna poezija. Po njuni metodi so pesmi ustvarjali tudi učenci. Ob koncu tega koraka, in sicer pri tvorjenju konstruktivističnih pesmi, so nadarjeni učenci pokazali izjemno ustvarjalnost. Učenci so učno snov dajali v kontekst, ves čas so se morali vračati na samo temo, torej na konstruktivizem. Temo so znali osmisliti. Konstruktivizem so znali poiskati v novi situaciji, v formah vivah. Četrty korak, ustvarjalnost, je ponovno izpeljal umetnik. Naredil je priklic o Kosovelu, učencem je razložil o stripu. Nato jim je razdelil predlogo za izdelavo le-tega. Sledilo je branje Kosovelovih konstruktivističnih pesmi. Učenci so imeli možnost, da izdelajo strip ali napišejo pesem. Brali so konstruktivistične pesmi Srečka Kosovega in aktivno sodelovali pri njihovi vsebinski in literarnoteoretični razčlembi oz. analizi. V skupinah so skušali najti razlage za simbole, ki jih je Kosovel vključeval v svoje »konse«. Iskali so korelacije med formami vivami in konstruktivističnimi pesmimi. Seznanili so se s »sodobno konstruktivistično pesmijo« Boštjana Gorenca. Naredili so primerjavo med klasično konstruktivistično pesmijo in njeno moderno različico. V skupinah so poustvarjali: pisali so likovne pesmi s podobo forme vive, in sicer tako, da so od doma prinesli barvne časopisne naslove, iz njih so poskušali sestaviti smiselno pesem v obliki forme vive. Postavljali so se v vlogo pesnika in skušali napisati sodobno pesem o težavah, ki jih pestijo, čemu bi radi ubežali ipd. (torej svoj lastni Kons). Iz likovne/konstruktivistične pesmi so učenci prešli v strip.

V stripu so skušali združiti vse pridobljeno znanje o konsih, formah vivah, simbolih itd. Veliko težavo jim je predstavljala likovna pesem s podobo forme vive, zato so nastale le tri takšne pesmi, vse tri so spisali nadarjeni učenci. Skupaj z nadarjenimi učenci smo pripravili šolsko radijsko oddajo o obravnavani tematiki. Ker je nastalo toliko dobrih pesmi in stripov, smo se odločili, da jih predstavimo širši javnosti, zato smo imeli junija v KOK dr. Franca Sušnika kulturno prireditev. V knjižnici smo pripravili razstavo z najboljšimi izdelki učencev (portreti Srečka Kosovega, stripi, pesmimi, lepljenkami ...).

3 Sklep

S pomočjo projekta SKUM smo nadgradili in obogatili učni proces, učenci so razširili obzorja in poglobili svoja znanja. Izvajanje književnega pouka v tandemu učitelj-umetnik v tretji triadi OŠ je inovacija, ki ponuja številne izzive za poučevanje književnosti v prihodnosti. Vključevanje umetni-

Slika 3: Vabilo na kulturno prireditev

ka je popestrilo pouk; obiski kulturnih ustanov so bili za sodelujoče zanimivi, ker smo z izvajanjem učnih ur v teh ustanovah razbili monotonost šolskega vsakdana. Klasični pouk smo tako nadgradili z dodatnimi vsebinami in dejavnostmi. Projekt je pripomogel k razvijanju nadarjenosti in talentiranosti sposobnejših učencev, bogatil je njihove izkušnje. Pozitivne odzive nad tovrstnim poukom so v svojih refleksijah izrazili zlasti nadarjeni udeleženci projekta. Številni strokovnjaki, ki se ukvarjajo z nadarjenimi učenci, poudarjajo, da je za take učence potrebno ustvariti čim širši nabor priložnosti za učenje z različnimi dejavnostmi in projekt SKUM je zagotovo nudil nadarjenim učno okolje, s pomočjo katerega so lahko izkazali talentiranost.

Viri in literatura:

- Galbraith, Judy, 1992: *Vodič za nadarjene*. Ljubljana: DZS.
- George, David, 1997: *Nadarjen otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Juriševič, Mojca, 2012: *Nadarjeni učenci v slovenskih šolah*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Juriševič, Mojca in Gradišek, Polona, 2015: *Prepoznavanje nadarjenih in delo z njimi v vrtcu in šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kos, Janko, 1991: *Književnost: učbenik literarne zgodovine in teorije*. Maribor: Obzorja.
- Nagel, Wolfgang, 1987: *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih: svetovalec za starše in učitelje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- SKUM. Namen in cilji projekta. Dostopno na: <https://www.skum.si/> (17. 8. 2020).